

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

REKENINGKUNDE V1

NOVEMBER 2023

PUNTE: 150

TYD: 2 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 13 bladsye,
'n formuleblad en 'n 10 bladsy-antwoordeboek.

HOU HIERDIE BLADSY OOP.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur en volg dit noukeurig.

1. Beantwoord AL die vrae.
2. 'n Spesiale ANTWOORDEBOEK word verskaf waarin jy AL die vrae moet beantwoord.
3. 'n Formuleblad met Finansiële Aanwysers is aan die einde van hierdie vraestel aangeheg.
4. Toon AL die bewerkings om deelpunte te verdien.
5. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
6. Jy mag 'n donker potlood of blou/swart ink gebruik om die vrae te beantwoord.
7. Toon ALLE bewerkings tot EEN desimale punt, waar van toepassing.
8. Skryf netjies en leesbaar.
9. Gebruik die inligting in die tabel hieronder as 'n riglyn wanneer jy die vraestel beantwoord. Probeer om NIE daarvan af te wyk NIE.

VRAAG	ONDERWERP	PUNTE	MINUTE
1	Maatskappy Finansiële State	55	45
2	Kontantvloeistaat en Finansiële Aanwysers	35	25
3	Vertolking van Finansiële Inligting	45	35
4	Korporatiewe Bestuur	15	15
TOTAAL		150	120

VRAAG 1: MAATSKAPPY FINANSIËLE STATE**(55 punte; 45 minute)****BUHLE BEPERK**

Die inligting het betrekking op die finansiële jaar geëindig op 28 Februarie 2023.
Die besigheid verkoop fietse.

GEVRA:**1.1 Verwys na Inligting B (ii).**

Bereken die waarde van die fietse se eindvoorraad deur die EIEU-metode te gebruik. (6)

1.2 Voltooi die Staat van Omvattende Inkomste vir die jaar geëindig 28 Februarie 2023. (24)

1.3 Voltooi die Staat van Finansiële Posisie soos op 28 Februarie 2023. (25)

LET WEL: Sommige bedrae word in die ANTWOORDEBOEK verskaf.
Bedrae word NIE in die gekleurde gedeeltes vereis NIE.

INLIGTING:**A. Uittreksel: Saldo's en totale uit die rekords op 28 Februarie 2023:**

	R
Gewone aandelekapitaal	20 000 000
Behoue inkomste	?
Lening: Uhlula Bank	?
Debiteurekontrole	483 110
Vaste deposito	1 500 000
Handelsvoorraad	2 125 380
SAID: Inkomstebelasting (voorlopige belastingbetalings)	1 049 000
Bank (gunstig)	629 000
Krediteurekontrole	523 890
Verkope	21 017 200
Koste van verkope	?
Kommissie-inkomste	277 000
Fooi-inkomste	303 000
Huuruitgawes	?
Direkteursgelde	1 610 000
Dividende op gewone aandele	990 000

B. Aansuiwerings en addisionele inligting:

(i) Die besigheid gebruik 'n winsopslagpersentasie van 120% op fietse se kosprys. Handelskorting, R336 000 in totaal, is toegestaan en opgeteken.

(ii) Die volgende inligting is ná die fisiese voorraadopname verkry:

Die eerste-in-eerste-uit(EIEU)-metode word gebruik om die voorraad van fietse te waardeer.

Aankope vir die jaar was soos volg:

	GETAL EENHEDE	WAARDE PER EENHEID	TOTALE WAARDE R
AANKOPE	5 040		10 094 050
Junie 2022	2 085	R1 950	4 065 750
September 2022	2 215	R2 020	4 474 300
Januarie 2023	740	R2 100	1 554 000

LET WEL:

- Daar was 1 009 fietse voorhande op 28 Februarie 2023.
- 40 fietse, in Januarie 2023 aangekoop, is aan die verskaffer teruggestuur as gevolg van fabrieksfoute wat geïdentifiseer is.
- 'n Aantal fietse is gesteel en moet as 'n verlies opgeteken word.

(iii) Kommissie-inkomste, R41 000, is aan die besigheid verskuldig.

(iv) Fooi-inkomste sluit R47 150 vir Februarie en Maart 2023 in.

LET WEL: Fooi-inkomste het op 1 Maart 2023 met 5% verhoog.

(v) Buhle Bpk. huur vanaf 1 Mei 2022 150 vierkante meter ruimte van Prime Opberging teen 'n maandelikse bedrag van R330 per vierkante meter. Die maatskappy het die gehuurde ruimte op 1 November 2022 met 25 vierkante meter verhoog. Huur is tot 30 April 2023 betaal.

(vi) Voorsien vir die direkteursgelde verskuldig.

Die maatskappy se twee direkteure, Brenda en Johan, is vanaf 2020 in diens geneem.

- Brenda verdien R10 000 per maand meer as Johan, maar sy is nog nie vir Februarie 2023 betaal nie.
- Johan het vir die laaste drie maande van die finansiële jaar onbetaalde verlof geneem.

(vii) Dra 'n debiteur se debietsaldo, R2 700, vanaf die Debiteuregrootboek na sy rekening in die Krediteuregrootboek oor.

(viii) Die maatskappy het in drie vaste deposito's van gelyke waarde belê. Een van die vaste deposito's sal op 31 Mei 2023 verval.

(ix) 'n Bedrag vir belasting is nog op 28 Februarie 2023 aan SAID verskuldig.

(x) **Dividende:**

Tussentydse dividende betaal	R990 000
Finale dividende nog verskuldig	R2 640 000

(xi) Die skuld-ekwiteitverhouding is 0,2 : 1 op 28 Februarie 2023.

VRAAG 2: KONTANTVLOEISTAAT EN FINANSIËLE AANWYSERS**(35 punte; 25 minute)**

Die inligting het betrekking op Sherbiz Bpk. vir die finansiële jaar geëindig 28 Februarie 2023.

GEVRA:

- 2.1 Stel die Gewone-aandelekapitaal-nota op. (7)
- 2.2 Voltooi die volgende afdelings van die Kontantvloeistaat:
- Kontantvloei van bedryfsaktiwiteite (10)
  - Kontantvloei van finansieringsaktiwiteite (6)
- 2.3 Bereken die volgende finansiële aanwysers:
- Netto batewaarde per aandeel (3)
  - Dividenduitbetalingskoers (5)
  - % opbrengs op gemiddelde aandeelhoudersbelang (4)

INLIGTING:**A. Aandelekapitaal en dividende:**

1 Maart 2022	1 200 000 uitgereikte aandele
30 Junie 2022	'n Addisionele 300 000 aandele is uitgereik.
1 Desember 2022	90 000 aandele is van 'n afgetrede aandeelhouer teruggekoop. Hy is R0,80 meer as die gemiddelde aandeleprys betaal en sal nie meer vir dividende kwalifiseer nie.

B. Inligting uit die Staat van Finansiële Posisie op 28 Februarie:

	2023 R	2022 R
Gewone aandeelhouersbelang	10 200 000	7 985 500
Gewone aandelekapitaal	9 306 000	7 200 000
SAID: Inkomstebelasting	27 800 (Kt.)	42 500 (Dt.)
Aandeelhouers vir dividende	282 000	?

C. Leningstaat van Megan Bank:

Die jaarlikse leningstaat vir 2023 toon die volgende:

- Saldo op 28 Februarie 2023: R1 678 600
- Rente vir die finansiële jaar gekapitaliseer: R117 600
- Maandelikse terugbetalings, rente ingesluit: R22 750

D. Netto wins en inkomstebelasting:

- Netto wins na belasting het R912 500 beloop.
- Inkomstebelasting word teen 27% van die netto wins bereken.

E. Dividende en verdienste per aandeel:

Finale dividende per aandeel op 28 Februarie 2022	24,0 sent
Tussentydse dividende per aandeel op 31 Augustus 2022 betaal	30,0 sent
Finale dividende per aandeel op 28 Februarie 2023	?
Verdiens te per aandeel op 28 Februarie 2023	66,2 sent

LET WEL: Alle aandeelhouers in die aandeleregister aan die einde van die finansiële jaar kwalifiseer vir finale dividende.

HOU HIERDIE BLADSY OOP.

VRAAG 3: VERTOLKING VAN FINANSIËLE INLIGTING (45 punte; 35 minute)
GUARDIAN BPK. EN NAVARRA BPK.

Die inligting het betrekking op TWEE maatskappye.

GEVRA:

LET WEL: Waar kommentaar of verduidelikings gevra word, moet jy:

- Finansiële aanwysers en tendense met syfers aanhaal
- 'n Rede of verduideliking vir die aangehaalde finansiële aanwysers gee

3.1 Kies 'n verduideliking uit KOLOM B wat by die individu of term in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommers (3.1.1 tot 3.1.3) in die ANTWOORDEBOEK neer.

KOLOM A		KOLOM B	
3.1.1	Direkteur	A	geen mening is oor die finansiële posisie van die maatskappy uitgespreek nie
3.1.2	Ongekwalfiseerde ouditverslag	B	die persoon wat fondse in 'n maatskappy belê
3.1.3	Aandeehouer	C	bestuur die bedryfs-, finansierings- en beleggingsaktiwiteite van 'n maatskappy
		D	die finansiële state gee 'n billike weergawe van die finansiële posisie van die maatskappy

(3 x 1) (3)

3.2 **Likiditeit:**

Identifiseer die maatskappy wat sy bedryfskapitaal goed bestuur. Haal TWEE finansiële aanwysers aan.

(5)

3.3 **Finansieringstrategieë en finansiële hefboom: Guardian Bpk.**

- Wat was die oorsake van die verandering in die skuld-ekwiteitverhouding? Verskaf TWEE oorsake met syfers. (4)
- Verduidelik waarom dit vir die maatskappy raadsaam was om meer van lenings gebruik te maak. Haal aan en verduidelik EEN ander finansiële aanwyser wat hierdie mening ondersteun. (4)

3.4 **Dividende, verdienste en opbrengs: Navarra Bpk.**

- Verduidelik EEN finansiële aanwyser wat daarop dui dat 'n bekommerde aandeelhouer nie met die verandering in die dividendbeleid van die maatskappy tevrede behoort te wees nie. (3)
- Verduidelik of die aandeelhouers tevrede behoort te wees met die verdienste en opbrengs van die maatskappy. Haal TWEE finansiële aanwysers aan. (6)

3.5 Aandeelhouding van Nathan Crewe in Navarra Bpk.:

- Identifiseer die effek wat die terugkoop van Nathan se aandele op sy % aandeelhouding gehad het. (2)
- Verduidelik hoe die maatskappy in staat was om ongeveer R4,4 miljoen te verkry om die terugkoop van aandele en die dividende wat aandeelhouers verdien het, te finansier. Verskaf TWEE punte. (4)
- Gee TWEE redes waarom die besluit om Nathan se aandele terug te koop, as onverantwoordelik beskou moet word. (4)

3.6 Direkteurskap:

- 'Die HFB (hoof- finansiële beampte) het 'n noemenswaardige invloed op 'n maatskappy se sukses.'
Verduidelik waarom jy met hierdie stelling sal saamstem. (2)
- Verduidelik of die direkteure tevrede behoort te wees, of nie, met die aandeelpryse van die maatskappy aan die einde van die finansiële jaar. Haal in ELKE geval TWEE finansiële aanwysers aan. (6)
- Die HUB (hoof- uitvoerende beampte) van Guardian Bpk. beplan om die vakante HFB-pos in Maart 2023 vir Nathan Crewe aan te bied. Verduidelik EEN punt van advies aan die HUB. (2)

INLIGTING:**A. Agtergrondinligting:**

- Navarra Bpk. se finansiële state is nog nie geoudit nie.
- Sheryl Mabaso is die HFB van Guardian Bpk. en Nathan Crewe is die HFB van Navarra Bpk. Sheryl sal in Maart 2023 aftree.

B. Uittreksels uit die rekords vir die finansiële jaar geëindig op 28 Februarie:

	GUARDIAN BPK.		NAVARRA BPK.	
	2023	2022	2023	2022
Getal uitgereikte aandele aan begin van jaar	1 200 000		1 200 000	
Nuwe aandele op 31 Augustus 2022 uitgereik/ teruggekoop	800 000		(300 000)	
Getal uitgereikte aandele teen einde van jaar	2 000 000		900 000	
Uitreikprys van nuwe aandele	R11,20			
Terugkoopprys van aandele			R11,50	
	R	R	R	R
Gewone aandelekapitaal	20 960 000	12 000 000	9 000 000	12 000 000
Verbandlening	5 000 000	3 600 000	6 500 000	3 000 000
Bank (gunstig)	850 000	250 000		380 000
Bank (oortrokke)			3 200 000	

C. Uittreksels uit die Aandeleregisters:**Terugkoop van aandele:**

Nathan het die ander direkteure van Navarra Bpk. oortuig dat die maatskappy op 1 September 2022 300 000 van sy aandele vir R3 450 000 moet terugkoop. Let daarop dat tussentydse dividende op 31 Augustus 2022 betaal is.

Aandeelhouding van HFB's:

	GUARDIAN BPK.		NAVARRA BPK.	
	2023	2022	2023	2022
Sheryl Mabaso	350 000	350 000		
Nathan Crewe			362 000	662 000
% aandeelhouding	17,5%	29,2%	40,2%	55,2%

D. Finansiële aanwysers, markpryse van aandele en rentekoerse:

	GUARDIAN BPK.		NAVARRA BPK.	
	28 Feb. 2023	28 Feb. 2022	28 Feb. 2023	28 Feb. 2022
Dividuitbetalingskoers	46,7%	33,0%	103,8%	34,8%
Verdienste per aandeel	150c	106c	80c	115c
Dividende per aandeel	70c	35c	83c	40c
Tussentydse dividende per aandeel	45c		65c	
Finale dividende per aandeel	25c		18c	
Bedryfsverhouding	1,7 : 1	1,5 : 1	0,9 : 1	2,5 : 1
Vuurproefverhouding	1,2 : 1	1,0 : 1	0,2 : 1	1,4 : 1
Debiteure-invorderingsperiode	19 dae	22 dae	45 dae	40 dae
Krediteure-betalingsperiode	50 dae	48 dae	55 dae	60 dae
Skuld-ekwiteit-verhouding	0,2 : 1	0,3 : 1	0,6 : 1	0,2 : 1
% opbrengs op kapitaal aangewend	16,6%	13,5%	11,3%	14,8%
% opbrengs op aandeelhoudersbelang	12,1%	10,5%	6,4%	11%
Netto batewaarde per aandeel	1 230c	1 110c	992c	1 095c
Rentekoers op lening	14%	13%	14%	13%
Rentekoers op vaste deposito	9%	8%	9%	8%
Markprys per aandeel	1 350c	1 150c	400c	1 800c

VRAAG 4: KORPORATIEWE BESTUUR**(15 punte; 15 minute)**

Jy word voorsien van 'n artikel oor 'n interne ouditeur wat haar werk verloor het. Gebruik die inligting wat verskaf is en jou kennis oor maatskappye om die vrae te beantwoord.

GEVRA:**4.1 Ouditering:**

- Verduidelik EEN plig van 'n interne ouditeur. (2)
- Gee EEN rede waarom die rekeningkundige rekords van 'n genoteerde maatskappy deur 'n eksterne ouditeur geoudit moet word. (2)

4.2 Fluitjieblasers (Informante):

Wat sal jy vir Sally sê met betrekking tot haar stelling in die eerste paragraaf oor fluitjieblasers wat nie bereid is om 'n standpunt teen korrupsie in te neem nie? Verduidelik EEN punt. (2)

4.3 Aandeelhouers se menings en bekommernisse:

As 'n aandeelhouer, verduidelik DRIE punte wat jou bekommerd maak oor die optrede van die direksie van Monaco Bpk. Gee in ELKE geval 'n toepaslike rede vir jou kommer. (9)

INLIGTING:**MONACO BPK.: 'N FLUITJIEBLASER SE STORIE**

Agt maande gelede het Sally Bolden, die interne ouditeur van Monaco Bpk., met skok verneem dat sy uit haar goedbetaalde pos in die maatskappy afgedank is. Sy het ongemagtigde betalings van R3 500 miljoen deur haar hoofde, die nuwe direksievoorsitter, Glen Turner, en hoof- finansiële beampte (HFB), Rachel Donovan, aan maatskappye wat met die twee verbind kan word, aan die lig gebring. Sally is steeds werkloos en sukkel om haar gesin te onderhou. Sy en ander fluitjieblasers is nou spyt dat hulle 'n standpunt teen korrupsie ingeneem het.

Sally se implementering van nuwe interne beheermaatreëls en haar rol in die vervanging van swak presterende verskaffers van goedere en dienste met bekwame en betroubare verskaffers het tot groot voordeel van die maatskappy gestrek. 'n Verlies van R500 miljoen in 2021 is in 2022 in 'n wins van R280 miljoen omgeskakel.

Sally se probleme het egter begin toe 'n nuwe direksie, onder voorsitterskap van Turner, aangestel is.

Toe Turner vir kommentaar genader is, het hy gesê dat Sally Bolden se dienste beëindig is omdat sy die maatskappy se beeld skade berokken het. Hy het bygevoeg dat die direksie 'n ondersoek gaan instel om die ander fluitjieblasers te identifiseer.

In onlangse verwickelinge het die eksterne ouditeure van Monaco Bpk. gevind dat 'n verdere R200 miljoen aan individue, wat met Turner en Donovan verbind word, betaal is vir onreëlmatige verskaffingsooreenkomste en dat hulle (Turner en Donovan) na bewering maatskappybeleid gemanipuleer het om hulle vriende op die nuwe direksie aan te stel.

15**TOTAAL: 150**

GRAAD 12 REKENINGKUNDE FORMULEBLAD MET FINANSIËLE AANWYSERS

$\frac{\text{Bruto wins}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Bruto wins}}{\text{Koste van verkope}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Netto wins voor belasting}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Netto wins na belasting}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Bedryfsuitgawes}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Bedryfswins}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$
Totale bates : Totale laste	Bedryfsbates : Bedryfslaste
(Bedryfsbates – Voorraad) : Bedryfslaste	Niebedryfslaste : Aandeelhoudersbelang
(Handel & ander ontvangbare bedrae + Kontant & kontantekwivalente) : Bedryfslaste	
$\frac{\text{Gemiddelde handelsvoorraad}}{\text{Koste van verkope}} \times \frac{365}{1}$ (Sien Nota 1 hieronder)	$\frac{\text{Koste van verkope}}{\text{Gemiddelde handelsvoorraad}}$
$\frac{\text{Gemiddelde debiteure}}{\text{Kredietverkope}} \times \frac{365}{1}$	$\frac{\text{Gemiddelde krediteure}}{\text{Koste van verkope}} \times \frac{365}{1}$ (Sien Nota 2 hieronder)
$\frac{\text{Netto inkomste na belasting}}{\text{Gemiddelde aandeelhoudersbelang}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Netto inkomste na belasting}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$ (Sien Nota 3 hieronder)
$\frac{\text{Netto inkomste voor belasting + Rente op lenings}}{\text{Gemiddelde aandeelhoudersbelang + Gemiddelde niebedryfslaste}} \times \frac{100}{1}$	
$\frac{\text{Aandeelhoudersbelang}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Dividende vir die jaar}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Tussentydse dividende}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Finale dividende}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Dividende per aandeel}}{\text{Verdiens te per aandeel}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Dividende vir die jaar}}{\text{Netto inkomste na belasting}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Totale vaste koste}}{\text{Verkoopprys per eenheid – Veranderlike koste per eenheid}}$	
LET WEL:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Handelsvoorraad aan die einde van 'n finansiële jaar kan gebruik word as dit in 'n vraag vereis word. 2. Krediet aankope kan gebruik word in plaas van koste van verkope (syfers sal dieselfde wees mits voorraad konstant bly). 3. Indien daar 'n verandering in die aantal uitgereikte aandele gedurende 'n finansiële jaar is, word die gewee gdegemiddelde getal aandele in die praktyk gebruik.